

ČESKÉ PRÁVO

ČASOPIS SPOLKU NOTÁŘŮ ČESKOSLOVENSKÝCH

ŘÍDÍ PROF. Dr. EM. SVOBODA S KRUEM REDAKČNÍM.

VYCHÁZÍ KAŽDÝ MĚSÍC MIMO ČERVENEC A SRPEN. — REDAKCE A ADMINISTRACE V PRAZE-II. ŽITNÁ UL. Č. 4b. — PŘEDPLATNÉ ROČNĚ 40 Kč I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU — JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 4 Kč.

ROČNÍK XII.

V PRAZE, V LISTOPADU 1930.

ČÍSLO 9.

Miloslav Daněk:

Manželčin nárok alimentární při rozvodu a rozluce.

I.

Pojmem alimentární nárok manželčin rozumíme nárok, který má vůči svému manželu na placení všeho, co potřebuje ke slušnému vedení života (výživa, šacení, bydlení, ostatní přiměřené potřeby), a to za manželství, ať již trvajících nebo rozvedeného. Rozsah slušné výživy pak je závislý na majetkovém a společenském postavení manželovu.¹⁾

Úkolem pak této studie jest právě výklad otázky alimentární při rozvodu, a po případě i po rozluce manželství. Postupováno bude tím způsobem, že nejprve pojednám o dané otázce podle práva francouzského, německého a švýcarského; vlastním jádrem práce bude řešení otázky alimentární u nás, jednak podle práva platného, jednak podle osnovy vypracované subkomitétém pro revisi obč. zák.; nakonec pak bude uvedeno vzájemné srovnání jednotlivých poznatků a jich kritika.

Význam rozvodu a rozluky manželství u nás a v právech některých jiných kulturních států evropských není stejný. Ve Francii na př., kde rozlučka se nazývá »divorce«, nemá rozvod (»séparation de corps«) zdaleka tak velkého významu jako u nás. Podobně je tomu i v Německu, kde rozvod je vlastně pouhým provisoriem, jehož trvání záleží na vůli kteréhokoliv z manželů. Žaluje-li totiž v Německu jeden manžel na rozvod, může žalovaný žádati excipiendo, aby soud, v případě, že by nalezl podle žaloby, vyslovil rozlučku. — Kdežto v našem obč. zák. jedná o rozvodu celá řada paragrafů, zmiňuje se o něm v právu uherském, platném na Slovensku, pouze jediný paragraf. Rovněž zvláštní specialitou našeho obč. zák. je dobrovolný rozvod, instituce, jež snad kromě u nás neexistuje v žádném jiném právu evropských států. Při revisi obč. zák. se sice vyskytly hlasy pro jeho odstranění, ale s druhé strany zase objevily se proti této snaze námitky, že dobrovolný rozvod je u nás už příliš vžitý, než aby jen tak snadno mohl býti odstraněn, a že je to vlastně ještě jediný způsob, jak se mohou rozvádění manželé kavalírsky, bez uvádění do soudního sporu, vyrovnati. Prozatím tedy i v re-

visní komisi převládá snaha po zachování dobrovolného rozvodu, čímž ovšem není řečeno, že by už v té věci padlo poslední slovo.

II.

A. Alimentární otázka při rozvodu a rozluce ve Francii, Německu a Švýcarsku.

1. Francie.

Ve Francii, jak již shora uvedeno, má rozvod manželství daleko menší význam než u nás. Tomu nasvědčuje i okolnost, že Code civil obsahuje o rozvodu ustanovení pouze v 6 člancích, kdežto rozlučka je věnována více než 70 článků.

Podle čl. 306 mohou manželé v každém případě, kdy jest splněn některý z důvodů zákonem uznaných pro rozlučku, žádati rozvod manželství. Nikdy však podle čl. 307 nemůže dojít k rozvodu dobrovolnému (»... par le consentement mutuel des époux.«)

V celé 4. kapitole VI. titulu I. knihy jednajících o rozvodu, není jiného ustanovení o otázce majetkoprávní, než ve 2. odst., čl. 311, jenž zní: »La séparation de corps emporte toujours la séparation de biens.« (»Rozvod od stolu a lože přináší sám sebou vždycky rozdělení jmění.«) To ovšem nikterak neosvětluje naši otázku alimentární, a protože o ní Code civil vůbec neobsahuje žádného výslovného a přímého ustanovení, musíme hledati útočiště jedině u 3. odst. čl. 310, v němž se praví, že dojde-li k žádosti o přeměnu rozsudku rozvodového na rozlučkový (podle 1. věty cit. čl. existuje tento nárok, trvá-li už rozvod přes 3 leta a manželé se znovu nesmířili), zachovají se v platnosti za všech okolností dispozice, jež obsahoval rozvodový rozsudek o alimentaci přiřčené manželu, k jehož žádosti byl rozvod povolen.

Z toho je vidno, že při rozvodu má nevinný manžel nárok na alimentaci, než není zde přesného přímého ustanovení, podle něhož by měl soudce postupovati. Tato okolnost souvisí asi se starou domácí tradicí, které i současná škola franc. právníků, jejímž velikým reprezentantem byl v r. 1928 zemřelý Pillet, zůstává věrna a která se datuje téměř ze stol. XVII. Na rozdíl totiž od Němců, kteří požadují, aby zákon řešil všechny případy pokud možno podrobně a přihlížel k nejrůznějším eventualitám, a soudce aby rozhodoval přesně podle zákona staví franc. právníci svoje stanovisko: zákon ať určí soudci vždy direktivy pro jeho postupování, při němž však mu má býti ponechána značná volnost v posuzování jednotlivých okolností, pro konkrétní případ často

¹⁾ Svoboda: Rodinné právo, str. 22.

Prochaska: Das Eherecht und eheliche Güterrecht in der Čsl. Republik, str. 36.

velmi významných. Zkrátka nekladou takovou váhu na stránku dogmatickou jako Němci, nýbrž spíše berou zřetel na soudcův »bon sens« a smysl pro vyšší spravedlnost, mohli bychom snad říci aequitu římského praetora.

Že alimentální nárok při rozvodu lze nevinnému manželu uplatňovati je jasně dokázáno též judikátem ze dne 14. června 1853, v němž se praví, že po rozvodu nastavší úpadek manželův (»la faillite du mari«) nemá žádného vlivu na alimentaci přiřčenou manželce soudním rozsudkem, jenž vyslovil rozvod z viny manželovy, v její prospěch (»à son profit«). Nutno tedy rozhodnouti, že při rozvodu alimentální nárok nevinné manželce vskutku přísluší.

Rozluka manželství ve smyslu našeho obč. zák. nazývá se franc. »divorce« a pojednávají o ní celé tři prvé kapitoly VI. titulu I. knihy v čl. 229—305. Jsou-li splněny důvody stanovené čl. 229—233, je možno žalovati na rozluku manželství. Pokud se týká povinnosti alimentální, dlužno nejprve přihlídnouti k 2. větě čl. 240, jež stanoví, že soudce podle uvážení může povolit po dobu sporu (»ad litem«), t. j. od podání žaloby až do rozsudku provisorní alimentaci. Podle judikatury je zřejmo, že výše tohoto alimentálního příspěvku je závislá na potřebnosti žádajícího manžela a na výši příjmů manžela touto povinností obtíženého. Zejména dlužno přihlížeti k tomu, na jaké vydání byla manželka zvyklá za trvání manželství, vzhledem k majetku manželovu a způsobu i nákladu života, v jeho domě vedeného. Při sporu o rozluku může povolit soudce žalujícímu manželu oddělené bydlení a jde-li o manželku, určí i místo tohoto provisorního bydliště (čl. 236). — Podle nového znění čl. 241, uprav. zák. z 18. dubna 1886, jenž nahradil staré čl. 241 a 269, musí manželka, kdykoliv se to po ní žádá, prokázat že v označeném místě skutečně bydlí. Neprokáže-li toho, může jí manžel odmítnouti placení výživného, a je-li sama žadatelkou rozluky, dáti jí prohlásiti za nezpůsobilou pokračovati dále ve sporu zahájeném. Podle ustálené judikatury převládá ovšem názor, že opatření cit. čl. se vztahuje pouze na alimentaci provisorní, a že soudce má řádně uvážit okolnosti, jež manželku vedly k opuštění označeného bydliště a mohly snad býti dosti závažné, případně i její odchod z označeného domu plně odůvodňující. — Rovněž je pravděpodobné, že manžel, který očekáváje se strany manželčiny podání žaloby na rozluku, dosáhne od soudu povolení k obhajobě ještě dříve než byla žaloba podána, jest ipso facto, již podáním žaloby zbaven povinnosti poskytovat manželce provisorní alimentaci.

Čl. 299 odst. 1., změněný zák. ze 27. července 1884, zní v této nové úpravě následovně: »L'époux contre lequel le divorce aura été prononcé perdra tous les avantages que l'autre époux lui avait faits, soit par contrat de mariage, soit depuis le mariage«. (»Manžel, z jehož viny bude rozluka prohlášena, ztratí všechny výhody, jež mu druhý manžel poskytl buď smlouvou při uzavření manželství, buď za jeho trvání.«) Podle čl. 300 podrží však tyto výhody za každých okolností manžel nevinný (»qui aura obtenu le divorce«).

Čl. 301 však stanoví, že neujednali-li si manželé podobných výhod, nebo si je sice ujednali, ale nestačí-li nevinnému manželu, má tento nárok na soudní přiznání alimentace, již je povinen platiti druhý manžel podle svého majetku, nesmí však výše výživného přesahovati $\frac{1}{3}$ jeho příjmů. Přestalo-li placení býti nutným (»... dans le cas ou elle cesserait d'être nécessaire«) může manžel

placení výživy odvolati. — Pro podání žádosti alimentální není čl. 301 určena žádná lhůta, a lze tedy podati alimentální žalobu i po přijetí rozsudku rozlukového.²⁾ — Ustanovení čl. 301 o nároku alimentálním nevztahuje se na případ, že oba manželé jsou na rozluce vinni.

Manželu nevinnému přísluší bez ohledu na nárok alimentální i nárok na náhradu škody rozlukou mu vzešlé, ve smyslu čl. 1382, jenž zní: »Tout fait quelconque de l'homme, qui cause à l'autrui un dommage, oblige celui par la faute duquel il est arrivé à le réparer«. (»Jakékoliv jednání lidské, jež způsobí druhému škodu, zavazuje toho k náhradě, jehož vinou škoda povstala.«)

Čl. 252 (v novém znění po poslední změně provedené zák. ze dne 26. června 1919) v posled. odst. praví, že rozlukový výnos soudní nabývá, pokud jde o majetkoprávní poměry mezi manžely, účinnosti zpětné ode dne podání žaloby (»demande«), vzhledem však k osobám třetím teprve ode dne přijetí rozsudku (»transcription«).

2. Německo.

V Německu platí pro otázku alimentální při zrušení manželského spoluzití § 1361 obč. zák. něm. ze dne 18. srpna 1896. Hned v prvé větě tohoto paragrafu je stanoveno, že jestliže některý z manželů může odpírati a skutečně i odepře obnovení manželského spoluzití, má se poskytování výživného dítěti ve formě peněžité renty (»Geldrente«); z tohoto ustanovení je vidno, že i v Německu má při rozvodu nevinný manžel nárok na alimentaci. V posledním odstavci citovaného paragrafu je určeno, že alimentální povinnost mužova odpadá nebo se obmezuje ve své míře na pouhý příspěvek, jestliže toto omezení nebo dokonce úplné zbavení povinnosti alimentální jeví se nutným vzhledem k mužovu jmění a jeho výdělečné schopnosti.

Podle § 1564 může dojiti k rozluce manželství (»Ehescheidung«), jsou-li splněny důvody předepsané v §§ 1565—1569. O otázce alimentální pak jednají §§ 1578 až 1583. — Ve smyslu § 1578 platí v něm. právu, že je-li uznáno soudem na rozluku z viny manželovy, musí poskytovat své manželce přiměřenou (»standesmäßig«) výživu tak dlouho, dokud si ji sama nemůže uhradit. Podle 2. věty cit. paragr. musí manželka vinná na rozluce poskytovat svému manželu přiměřenou výživu, je-li neschopen sám se živiti. § 1579 obsahuje podrobná ustanovení o právu manželovu na snížení neb vůbec úplné zrušení povinnosti alimentální: když manžel není schopen, aby pro své dřívější závazky a možné ohrožení vlastního postavení poskytoval nevinnému manželu přiměřenou výživu, může si z určené summy výživného strhnouti $\frac{2}{3}$ a nestačí-li to tedy i více, tolik kolik je zapotřebí ke krytí jeho výdajů. Má-li povinnost platiti na výživu dítěte nebo poskytovat výživu novému svému manželu s nímž po rozluce uzavřel sňatek, omezuje se rovněž jeho povinnost alimentální vůči rozloučenému manželu na míru spravedlivou, určenou podle majetkových poměrů a výdělečných schopností obou stran. Úplně pak je zbaven své povinnosti, stačí-li manželce příjmy z jejího majetku ke krytí potřeb jejích na přiměřené živobytí. — O zániku nároku alimentálního novým sňatkem oprávněného manžela stanoví 1. věta, § 1581. — Povinnost alimentální se nekončí smrtí zavázaného manžela, nýbrž přechází na jeho dědice, kteří

²⁾ »transcription« zn.: obě strany stvrdí podpisy, že přijímají rozsudek.

ovšem za určitých okolností mohou žádati o snížení vyměřeného výživného (§ 1582).

Nakonec ještě nutno uvést nanejvýš spravedlivé ustanovení § 1583 o nároku alimentacním v jednom případě, kdy jsou oba manželé na rozluce nevinní, ustanovení, kterého dosud naše platné právo bohužel nezná. § 1583 zní: »Ist die Ehe wegen Geisteskrankheit eines Ehegatten geschieden so hat ihm der andere Ehegatte Unterhalt in gleichen Weise zu gewähren wie ein allein für schuldig erklärter Ehegatte«. (Bylo-li manželství rozloučeno pro duševní chorobu jednoho manžela, má mu druhý manžel poskytovat výživu ve stejné míře, jako manžel, jenž je sám uznán za vinna).

3. Švýcarsko.

Nejmodernější názírání na alimentacní otázku má Švýc. obč. zák. ze dne 10. prosince 1907, a to jeho 4. titul (čl. 137—158).

Čl. 137—142 obsahují důvody z nichž je možno žalovat buď na rozvod nebo na rozlukou manželství. (Terminologie stejná jako v Německu.) Podle čl. 145 učiní soudce po dobu trvání sporu od podání žaloby nutná opatření, zejména v bydlišti a výživě manželčině, v uspořádání majetku manželů a zaopatření dětí.

Důležité ustanovení týkající se nároku na výživu obsahuje čl. 152: »Gerät ein schuldloser Ehegatte durch die Scheidung in grosse Bedürftigkeit, so kann der andere Ehegatte auch wenn er an der Scheidung nicht schuldig ist, zu einem seinen Vermögensverhältnissen entsprechenden Beitrag an dessen Unterhalt verpflichtet werden«. (Upadne-li nevinný manžel následkem rozluky do veliké nouze, může druhý manžel, i když nemá na rozluce viny býti zavázán k placení jeho majetkovým poměrům odpovídajícího příspěvku na výživu manžela nevinného.) Z tohoto ustanovení, které je zřejmě uvedeno jako výjimka z pravidla (arg. slov: ... auch wenn ...), možno odvozovati, že zásadně přísluší při rozluce nárok alimentacní pouze manželu nevinnému proti vinnému.

Podle čl. 151 přísluší nevinnému manželce, byla-li mu způsobena rozlukou značná škoda v majetkoprávním ohledu nebo v jeho vyhlídkách do budoucna, nárok proti vinnému manželovi na zaplacení přiměřeného odškodnění, a byla-li mu snad vzešla rozlukou i těžká újma v poměrech osobních, tu může mu soudce přiřknouti i peněžitou sumu jako zado st i u č i n ě n í. — Podle čl. 153 zaniká sňatkem oprávněného manžela povinnost manžela zavázaného platiti mu nadále alimentaci, odškodnění neb zadostiučinění, vyměřené ve formě renty. Renta vyměřená manželce pro nouzi, do níž následkem rozluky upadl, může býti zrušena nebo snížena, netrpí-li již manžel oprávněný více touto nouzí, nebo je-li tato menší než byla původně, stejně jako v případě, že majetkové poměry zavázaného manžela se zhoršily do té míry, že nemůže více celé renty uhradit.

Pokud se týká otázky alimentacní při rozvodu, dlužno konstatovati, že švýcarský zákoník o ní nejen ničeho přímo nestanoví, ale praxe vyplňuje tuto zřejmou mezeru výkladem čl. 155. Tam se totiž stanoví, že při rozvodu rozhodne soudce podle okolností, zejména se zřetelem na dobu, po kterou má rozvod trvati, o zrušení nebo trvání dosavadního způsobu upravení poměrů majetkových mezi manžely. Zadá-li o to některý z manželů, musí býti provedeno rozloučení majetkového společenství (Güterverbindung u. Gütergemeinschaft). Co z to-

ho, že se majetkové poměry řeší, dedukuje pouze podle analogie čl. 152, že i otázka manželčiny výživy po dobu rozvodu musí býti soudem řešena. (Viz Curti Forrer, kom. str. 133 pozn. 8.)

Dr. Karel Motlík:

Maličkosti.

Přes to, že jsou přetíženy soudy — nebo snad právě proto — začíná v poslední době zase vynořovati se otázka, jak daleko prostírá se oprávnění notáře při legalisaci podpisu osob právnických. Byla by to na první pohled maličkost. Ale provozována soustavně přestává býti maličkostí a začíná býti něčím velmi nepříjemným.

Osvědčení v legalisační doložce, že pp. X. a Y., oprávnění k firmování, podepsali listinu firmou Z. nestačí. Třeba přiložiti vysvědčení z rejstříku — u obcí potvrzení okresního úřadu o tom, že dotyční zastávají předepsané obecní funkce atd.

Řekněme, že by si tyto osoby právnické skutečně ona vysvědčení opatřily (výťah z rejstříku). Svědomitému referentovi nebude opět stačiti, že podle výťahu z rejstříku oprávněny byly osoby fy firmovati v době vystavení výťahu. Bude žádati speciální potvrzení pro onen den, kdy podpisována byla listina.

A jak draho takové potvrzení »ad hoc« dnes přijde, máli býti vydáno brzy — o tom snad není třeba se šfítiti.

Přes to — snad právě pro přetíženi soudů a plynoucí z toho následek, že na vyřízení rekursu musí se čekati věčnost, a na to obyčejně právě ve věcech knihovních není kdy — s těžkým srdcem, ale přece se tatu potvrzení opatřují.

Je to však skutečně nutno?

§ 79. n. řádu praví: »Legalisaci osvědčuje notář, že strana v jeho přítomnosti listinu vlastnoručně podepsala neb podpis na listině před ním za svůj uznala. za obsah listiny jakož i oprávnění vydavatele není (notář) zodpověden.«

Tedy — pro primo — nikde není rozeznáváno mezi osobou fysickou a osobou právnickou. A nemusím snad ani opakovati jak upraveno jest zákonem projevování vůle osoby právnické, jakým způsobem platně se zavazuje a prohlášení, na venek závazná činí.

A tu je vidět neudržitelné stanovisko oněch referentů, kteří k ověřenému firemnímu podpisu žádají průkaz oprávnění k firmování říkající: Notář jest oprávněn potvrditi, že podepsala osoba A, — že podepsala osoba B — ale více ne. Čili prohlašují tím, že notář není oprávněn potvrditi legalisační doložkou, že podepsala Spořitelna X., — neb Obec Y.

Věc jest samozřejmá. Pro platnost podpisu obce Y. není nutně zapotřebí, aby podepsali starosta A., radní B. a členové zastupitelstva C. a D. Mohou býti v podpisu také docela platně radní M., a členové zastupitelstva P. a S. a stále to bude — ne podpis a závazek dotyčných podepsavších — ale závazek obce Y.

Ovšem — poukazuje se při tom na ono »za obsah listiny jakož i oprávnění vydavatele není (notář) zodpověden. Ale tu jde zase o něco docela jiného. »Oprávnění vydavatele« jest v souvislosti s »obsahem listiny« je to tedy oprávnění k právnímu jednání, v listině obsaženému, tedy na př. v konkrétním: zda Okresní hospodářská záložna v A. oprávněna jest vydati výmaznou kvitanci na pohledávku kontribučenského obilního fondu panství